

Kako su Focija proglasili svecem?

U Engleskoj se protestanti ni malo ne pozivlju na Henrika VIII. ili kraljicu Elizabetu. Šute oni o toj perijodi, jer znadu da su ovi novu vjeru uveli iz vrlo niskih motiva i to silom unijeli je u kraljevstvo. — Dapače proučavanje tih perioda dovodi mnoge u krilo rimokatoličke Crkve. Ne postupaju tako grko-istočnjaci. Oni niti ne proučavaju početak svoje vjere, da bolje poznaju svoju prošlost. Dogodilo bi im se ono što se dogodilo, kad je P. Grisar obielodanio Luterov život. Na taj spis nije se nijedan njemački protestant usudio da odgovori, i ako je njemački car Vilim bio raspisao posebnu nagradu. Luterom se ne ponose nimalo oni, koji su proučili rad i život njegov.

Da li se naši pravoslavci ponose svojim Focijem? I ter kako! Dapače ga štujm kao sveca. Tu evo treba da malko svjetlosti unesemo, jer smo uvjereni da će ih »samo istina osloboditi« mnogih krivih presuda i jedino je ona kadra pripremiti put ponovnom spoju, za kojim toliko hlepe svi nesebični i bolji duhovi.

1. Tko je Focija proglasio svecem?

Hergenröther je 20 godina proučavao Focijev život i djela i napisao je tri debele sveske o Fociju (Photius, Patriarch von Constantinopel. Sein Leben, seine Schriften u. das griechische Schisma). On je upotrebio sve moguće rukopise i tiskana djela. Sa strane istočnjaka ni na Balkanu ni u Rusiji još nitko nije napisao tako opširno i učeno povjesničko djelo o Fociju. On nam pripovijeda u drugoj svesci, kako je došlo do toga da je Focij ubrojen u popis svetaca (str. 715—724). — Čujmo barem letimične podatke.

G. 886. zbací novi vladar Leon VI. Focija i relegira ga u jedan samostan. Mjesto njega postavi na patrijaršku stolicu princa Stjepana. Iza ovog svrgnuća ništa ne znamo više o djelovanju Focijevu, pa ni godinu njegove smrti. Kroničari se zadovoljuju time te kažu da je umro u progonstvu i da je pokopan u samostanu redovnica Cremije ili Jeremije na Merdosagaru. Općenito vele, da je umro 6. veljače 891. (Sophocl. Oecon. Prol. § 34). Izgleda kao da to čine naumice. Tako se događa velikim ljudima, kad padnu sa svog visokog mjesta, pa ih brzo svak zaboravi, ako to mogućnici žele. Tekar književna djela opet ih iznesu na vidjelo, ako je to u interesu kojem poznijem pokoljenju

Izmišljotine su kasnijih Grka, da je Focij pošao u Rim i tu upoznao latinske običaje i povratio se u Carigrad opet ih osudio. Isto tako nije istina, da je on umro izmiren s Rimom. Regbi da je za progonstva preuredio svoje djelo o Mystagogiji Duha sv. i to poslao nekim svojim prijateljima. Postoje mnoga Focijeva pisma iz prvoga progona (867. do

877.). U njima se tuži na ljudsku nezahvalnost, kako njegovi protivnici gaze božanska i čovječja prava, te se udara na prelata zaslužnoga po Crkvu i državu, za volju nezrelog djeteta. Focij je sad zamuknuo.

No i Focijeva stranka, koja bi mu bila vjerna ostala, mora da je bila vrlo neznatna. Teofan Cesarejski, koga je Focij postavio za biskupa, zaredio je Focijeva nasljednika Stjepana. I drugi su tako brzo zaboravili na Focija, malo mu je ostalo pristaša poput Amfilohija u Cysiku. Grgur je Asbestos davno umro. Mnogi se prikloniše novom patrijarhu, i ako su bili položili svečanu zakletvu vjernosti Fociju. I njegov učenik Nikola stupi na patrijaršku stolicu tekar iza Focijeve smrti, ali se sasama priključio pristašama Ignacijevim. Stranački je fanatizam bio iščeznuo, jer se nije više mogao nadati, da će imati uporište na carskom dvoru kao doslije. Car je bio odan papi, vladao je i nad crkvom u istoku, jer je njegov brat patrijarha bio mlado momče. Ta Focij je bio priviknuo svećenstvo i crkvu, da ropski u svemu slušaju cara.

O smrti dakle i danima drugog zatočja ne znamo ništa. Sve štiti o Fociju. I ta šutnja povlači se dugo, tako dugo, da su Focija počeli nazivati svecem tekar o trag 400 godina. Nije tako s Ignacijem, patrijarhom carigradskim i koga je car Mihajlo bio zbacio, da na njegovo mjesto postavi Focija. Ignacija svi kroniste nazivlju svecem i sinaksarija ga spominju 23. listopada i to već u 10. vijeku. A Focija nijedan hronista ne nazivlje svecem prije 14. vijeka. Dapače svi grčki pisci upotrebljuju takove izraze o Fociju, koji ne pristaju svecu (Manass, *Compend. chron.*¹ — Ephrem² i Chronogr.). Menologij je jedan. Do 15 vijeka ne nalazimo ni jedne homilije u čast Focija kao sveca. Carigradski je patrijarha Grgur III. Mamma (1445—1451.) pisao, da Focija ne može ubrojiti u svece (Apol. c. Marc. Eph. c. 100). Balletta navodi u prilog Focija koješta. Ističe jedno mjesto u patvorenom pismu Ivana VIII. caru Baziliju, gdje on tobože hvali: »Vrlo divnog i bogobožnog velikog svećenika Božjeg i patrijarhu Focija«. Zatim pohvalu Nikete Davida toli omraženog pisca kod današnjih Grka. On hvali plemićko podrijetlo i znanje Focijevo; te konačno kako neki hroniste ističu Focijevu učenost. No nijedan ga od tih pisaca ne prikazuje kao sveca. Tekar u 16. vijeku ističe Maksim Margunius uz znaflje i pobožnost Focijevu. Svi kasniji pisci, počamš od Davida Höschela, a među njima i omraženi L. Maïmbourg, spominju samo učenost Focijevu, o kojoj nitko ne sumnja. Pozitivnih dokaza o svetosti Focijevoj jednostavno nema.

Nekoji ga pisci zovu »presvetim« ili »preblašnim«. To nije dokaz za svetost Focijevu, jer taj naslov daju službi. Dotični pisci ne smjeraju tim naslovom na svetost u privatnom životu. Ta i sam je

¹ V. 5160, p. 220: »kakurgos Fotios«; ² »andra panurgon«.

Focij na sinodi nazvao sebi toli morskog papu Nikolu »preblašeniim« (Cr. Du Cange, Glossar: agios).

Nema sumnje Focija su počeli nazivati svecem tekar kasnije, kad je porastao fanatizam i mržnja istočnjaka. Ti su uistinu preuzeli Focija za svog korifeja. Kad se bio Focij pomirio s papom, onda je zaželio čitav sabor carigradski g. 880., da bi razmirice za uvijek nestale i sve mržnje istočnjaka i zapadnjaka nestale kao voda u pijesku, pa je sabor osudio sve što se pisalo ili govorilo protiv patrijarha Ignacija i Focija. Stoga je eto i shvatljivo, kako su povjesničari i drugi pisci na istoku šutjeli o Focijevim djelima. Tako je djakon Ivan opisao život i djela himnologa sv. Josipa, koji je umro g. 883. i to u Carigradu. Josip je vazda bio vjeran sv. Ignaciju i priznao je Focija, kad ga je papa opet uspostavio. On je imao mnogo dodira s Focijem (koji je tražio njegovo prijateljstvo), jer je živio u Carigradu. Djakon Ivan i drugi njegovi biografi šute o odnošaju Josipovu prema Fociju u g. 857.867., jer bi očevidno morali koješta neugodna kazati o Fociju. Djakon je Ivan živio oko g. 890., pa je bio jedan od onih klerika, koji su bili protiv Focija; ipak je volio šutjeti i nekako baciti svu Focijevu prošlost u zaborav. Djakon je Ivan napisao tako životopis gore spomenutog sv. Josipa, da je preradio i upotpunio izvještaj Teofana, učenika sv. Josipa. Taj Ivan dakle šuti i iza Focijeva svrgnuća o Fociju. On se dakle tvrdo držao odluke carigradskog sabora g. 880. Samo Nikola Mystikus hvali svog učitelja, ali najprije u pismima strancima i inovjercima, armenskim i saracenskim knezovima, s kojima je njegov otac bio u prijateljskim odnosima (Nic. ep. 2 ad Amiram Cret.).

Čudnovato je ponašanje i Mihajla Cerulalija. On je u svojoj sinodalnoj sentenciji imao pred sobom uvod Focijeve enciklike iz g. 867. i djelomično ju je prepisao. Ipak se nije usudio, da se direkto pozove na Focija. Niketas iz Niceje jako kritizira Focijeva djela (Cfr. Hergenröter, Photius II, strana 526), a tako i Nikefor Gregoras.

Tekar onda počеше nekoji pisci veličati Focija, kad je u 11. i 12. vijeku proveden konačni raskol istočne i zapadne crkve. Razlog je lako shvatljiv. Istočnjaci se najradije pozivlju na ugled starine, osobito na sv. oce i njihove izjave. Oni hoće da tako tobože pokažu, kako oni nijesu uveli u svoju vjeru nikakovu novost i obratno da su to učinili latini; oni hoće da pokažu »da je njihova vjera ne samo patristička, nego i povjesna« (A. Palmieri, Theologia dogmatica orthodoxa, I, 734). I tada tek istočnjaci počеше isticati Focija u 12. vijeku. Carigradska sinoda g. 1156. navodi Focijeve ulomke među ulomcima sv. otaca (Mai, Spic. Rom. X, 38). Naravno doskora počеше da hvale i njegovu osobu. I tako je malo po malo došlo do kanonizacije čovjeka, koga su se ispočetka sramili. Fama sanctitatis, koju je i istočna crkva prije raskola tražila, da nekoga proglasi svecem, zadovoljila se sada međutim pohvalama i panegiricima protupapinskih epigona.

2. Što su naveli kao dokaz za Focijevu svetost?

Da dokažu da je Focij svetac, navedoše »besmrtnne spise njegove«. To može pomoći u kultu herojâ, ali ne svetaca. Njegovi štovatelji vele: »Focij ustaje u svojim pismima protiv svih mana; dakle sigurno sam ni jedne nije imao« (Sophocl., Oeconon. § 7). Drugih dokaza nemaju. Ni noviji Grci ili istočnjaci ne iznose koji drugi dokaz Focijeve svetosti. Dapače je još g. 1867. Hergenröther istaknuo, kako radije današnji istočni pisci navaljuju na papu i njegovu tobožnju pohlepu za vladanjem, njegovu tobožnju nesagriešivost osobnu (mješte nepogrješivosti kao vrhovnog učitelja); napadaju na pisce, koji pišu u prilog rimokatoličke Crkve i protiv Focija. Još nijesu ništa iznijeli, čime bi pozitivno utvrdili osobnu svetost svog oca Focija. Tako je i danas. Onj se i danas Focijem ponose, jer da je on zametnuo borbu protiv Latina i novotarija Rima (Kireev, Revue Int. de Theologie, 8194. p. 257).

(Slijedi.)

P. S.

